

НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ
МАГИСТЪРСКИ ФАКУЛТЕТ
ДЕПАРТАМЕНТ ПРАВО

АВТОРЕФЕРАТ

На дисертационен труд
за присъждане на образователна и научна степен „доктор“
Професионално направление 3.6. Право (Наказателно право)
На тема:

Самоубийството - наказателноправни проблеми

Дисертант: **Елица Юриева Василева**,
докторант на самостоятелна подготовка

Научен ръководител: **проф. д-р Румен Владимиров**

София, 2020 г.

НАУЧНО ЖУРИ

Вътрешни членове:

1. проф. д-р Веселин Бориславов Вучков - НБУ, професионално направление 3.6. Право;

2. проф. д-р Евгения Николова Коцева - НБУ, професионално направление 3.6. Право;

Резервен член – проф. д-р Благой Никитов Видин - НБУ, професионално направление 3.6. Право.

Външни членове:

3. проф. Борис Владимиров Велчев, д.ю.н. – СУ „Св. Климент Охридски“, професионално направление 3.6. Право;

4. проф. д-р Пламен Александров Панайотов - СУ „Св. Климент Охридски“, професионално направление 3.6. Право;

5. доц. д-р Живко Ангелов Велчев – Академия на МВР, професионално направление 3.6. Право;

Резервен член – доц. д-р Юлиана Младенова Матеева – Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“, професионално направление 3.6. Право.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД ...с. 8

1. Актуалност на изследването.....с. 8
2. Методология и методика на изследването.....с. 9
3. Нормативна и емпирична база на дисертационния труд.....с. 10
4. Обект и предмет на изследването.....с. 11
5. Цели и задачи на изследването.....с. 11

II. ОБЕМ И СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Използвани съкращения

УВОД

ГЛАВА ПЪРВА - Самоубийството – същност и исторически преглед

I. Явлението „самоубийство“

1. Понятие за самоубийство и етимология
2. Теории относно причините за извършване на самоубийство
3. Естествени (природни) фактори за извършване на самоубийство
4. Социални фактори за способстване на самоубийството
5. Други условия за посегателство срещу своя живот
6. Видове самоубийства
7. Разлика между същинско самоубийство (суицид) и самоагресивно поведение без намерение за увреждане на своя живот (парасуицид)

II. Исторически преглед на схващанията и оценките за самоубийството

1. Особенности при възприемане и отношение към самоубийството в античността

1.1. Древна Гърция

1.2. Древен Рим

1.3. Някои особености при други древни народи - южни славяни, траки и древни шведи

2. Ритуални самоубийства от праисторически времена в Индия и Япония и тяхното отражение върху суицидните нагласи в съвременните условия

2.1. Хилядолетните самоубийствени обичаи в Индия

2.2. Уникалните традиции за извършване на самоубийство в Древна Япония

3. Явлението самоубийство и християнската религия. Отношение към него от Църквата, държавата и законодателството

3.1. Самоубийството в периода на Ренесанса

3.2. Просвещението и въпросът за самоубийството

3.3. Развитие на схващанията и оценките за самоубийството

III. Престъплението участие в чуждо самоубийство в предходните НЗ на България

1.Законови, теоретични и практически особености във връзка с престъплението участие в чуждо самоубийство според НЗ от 1896 г. (отм.)

1.1.Правна уредба на участието в чуждо самоубийство

1.2. Развитие на доктрината във връзка със самоубийството и участието на друг в неговото извършване

1.3. Съдебна практика по чл. 251-253 НЗ (отм.).

2. Престъплението участие в чуждо самоубийство според НЗ от 1951 г. (отм.)

ГЛАВА ВТОРА – Участие в чуждо самоубийство според чл. 127 НК

I. Подпомагане или склоняване другого към самоубийство – основен състав на престъплението (чл. 127, ал. 1 НК)

1. Обект и обективни признаци на престъплението

2.Субект и субективни признаци на престъплението

3.Съдебни актове във връзка с наказателни производства за участие в чуждо самоубийство (чл. 127, ал. 1 НК)

4.Изводи

II. Квалифициран състав на престъплението участие в чуждо самоубийство (чл. 127, ал. 2 НК)

1.Обективни признаци на престъплението

2.Субективни признаци на квалифицирания състав по чл. 127, ал. 2 НК

3.Изводи

III. Особеният състав за довеждане на зависимо лице до самоубийство - чл. 127, ал. 3 НК

1.Обект и обективни признаци на състава

1.1. Довеждане до самоубийство чрез жестоко отнасяне

1.2. Довеждане до самоубийство чрез системно унизяване на достойнството

1.3.Усложнена престъпна дейност при довеждане на зависимо лице до самоубийство

1.4. Изискването пострадалият да се е намирал в материална или друга зависимост от дееца

1.5. Възможности за „друга“ зависимост на пострадалия от дееца в контекста на съвременните обществени условия

2.Субективна страна на престъплението по чл. 127, ал. 3 НК

IV. Довеждане на зависимо лице до самоубийство по непредпазливост - чл. 127, ал. 4 НК

V. Относно понятията за жертва и за пострадал от престъплението по чл. 127 НК

1. Понятие за жертва

2. Видове жертви

3. Особенности при непълнолетната жертва

4. Процесуалната фигура на пострадал в наказателно производство за извършено престъпление по чл. 127 НК

VI. Съотношение между участие в самоубийството на другото и други сродни престъпления

- 1.Разграничение между участие в самоубийството на другиго (чл. 127 НК) и убийството (чл. 115 и сл.)
- 2.Разграничение между т.нар. двойно самоубийство и убийство с последвало самоубийство
- 3.Съотношение между довеждане до самоубийство чрез жестоко отнасяне или системно унизяване на зависимо лице (чл. 127, ал. 3 НК) и изнасилване с последвал опит за самоубийство (чл. 152, ал. 3, т. 3 НК) или последвало самоубийство (чл. 152, ал. 4, т. 3 НК)
4. Подпомагане към самоубийство и общоопасното престъпление по чл. 338, ал. 3 НК
5. Съотношение между съзнателно самозастрашаващо живота деяние (суицид) и настъпила смърт при т.н. „нещастен случай“

VII. Разследване на престъпленията по чл. 127, ал. 1-4 НК

1. Образуване на досъдебно производство
2. Версии и планиране на разследването по чл. 127 НК
3. Разпити на свидетели
- 4.Оглед на местопроизшествие и оглед на труп
5. Експертизи
- 6.Други способности на доказване
7. Стандарти при разследване на престъпление по чл. 127 НК

VIII. Други процесуални въпроси във връзка с престъплението участие в самоубийството на другиго (чл. 127 НК)

ГЛАВА ТРЕТА – Особености на правната уредба по света, свързана с участие в чуждо самоубийство. Евтаназия. Асистирано самоубийство.

I. Към въпроса за правото на смърт на човека

II. Наказателноправна уредба на участието в чуждо самоубийство в държавите-членки на ЕС

III.Наказателноправна уредба на участието в чуждо самоубийство в Русия

IV. Наказателноправна защита срещу участие в чуждо самоубийство в Индия и Япония

V. Относно същността и правната уредба на евтаназията

1. Общи положения и исторически бележки във връзка с евтаназията

2. Същност на евтаназията

3. Законодателно възприемане и правна уредба на евтаназията

3.1. Нидерландия

3.2. Белгия

3.3. Люксембург

4. Българският опит за легализиране на евтаназията

VI. Същност и правно регулиране на т.нар. асистирано самоубийство

1. Същност на асистираното самоубийство

2. Законодателно приемане на асистираното самоубийство

3. Проблеми на асистираното самоубийство

VII. Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ) и решенията на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ) по въпроса за правото на смърт

VIII. Тенденции в Европейския съюз при регулиране на правото на смърт

IX. Необходимост от нормативна промяна в България

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Приложение № 1 – Таблица

Приложение № 2 – Предложения *de lege ferenda*

Библиография

III. НАУЧЕН ПРИНОС.....с. 31

IV. ТЕОРЕТИЧНА И ПРАКТИЧЕСКА ЗНАЧИМОСТ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО.....с. 35

V. НАУЧНИ ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА с. 36

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Актуалност на изследването

Актуалността на настоящото научно изследване, посветено на самоубийството и неговите наказателноправни проблеми, се обуславя от няколко причини.

На първо място, самоубийството е социално явление и феномен, който е вълнувал хората от Древността и до днес продължава да се изследва от различни специалисти. Специфичното изследване на наказателноправните проблеми на самоубийството се налага поради липсата на цялостна разработка в съвременната българска наказателноправна литература за престъплението, свързано с участие в самоубийството на друго, както и за анализ на съответната съдебна практика. Действително, има и български публикации по темата на самоубийството, сред които и такива на прокурори, адвокати, общественици, социални психолози и медици, психиатри и др. В учебниците по материално наказателно право се съдържат кратки текстове относно характеристиката на деянията за склоняване или подпомагане към самоубийство, като понякога е приложена и относима съдебна практика. Същевременно в съвременната чуждестранна литература системно се изследват не само самоубийството и неговите наказателноправни проблеми, но и неговата връзка с евтаназията, което сочи, че у нас темата за суицида е незаслужено подценена.

На следващо място, трябва да се отбележи, че ежедневно в цялата страна се образуват голям брой наказателни производства по предполагаемия факт на извършено престъпление – подпомагане или склоняване към самоубийство (чл. 127 НК). В действителност в повечето случаи се установява, че е настъпила естествена смърт или че става дума за нещастен случай. Все пак между значителния брой случаи се намират такива, които от обективна и субективна страна осъществяват някой от съставите на чл. 127 НК. Статистиката сочи, че умишлените самонаранявания заемат голям дял сред причините за смъртност на

населението. Именно тази тревожна тенденция, според която същинските самоубийства имат висок процент сред причините за смъртта, както и противоречията в теорията и в съдебната практика във връзка с престъплението участие в чуждо самоубийство, определя темата за наказателноправните въпроси на самоубийството като актуална и същевременно значима за теорията.

Не на последно място, друго съображение за самостоятелен анализ на тези въпроси е нуждата от изследване не само на престъплението участие в самоубийството на друго, но и на връзката му т.нар. асистирано самоубийство, както и на евтаназията. Тяхното съпоставително разглеждане поражда дискусия относно наказателната политика на държавата в тази насока, предвид тенденциите, които се наблюдават в различни държави-членки на ЕС.

2. Методология и методика на изследването

В процеса на работата по дисертацията са проучени широк кръг от източници - нормативни и теоретични, съответна съдебна практика, но още и статистически данни на НСИ, СЗО и др.

За постигане на научните цели и за изпълнение на поставените задачи в дисертационния труд са използвани традиционни за правната доктрина методи като описание, анализ, сравнение, синтез, обобщение, общонаучните диалектически и логически методи, също и исторически и сравнителноправен. Използването на много и различни методи на правната наука свидетелства за системен научен подход при разработването на дисертацията.

Приложението на горепосочените методи допринесе за проследяване на етапите и тенденциите в отношението на хората към самоубийството, участието в самоубийството на друго и правото на смърт. Също така бяха анализирани съставите на престъплението по чл. 127 НК от обективна и субективна страна, като бяха съпоставени различни тези и беше приведена относима съдебна практика. Сравнителноправният метод позволи да се съпостави българския материален закон с чуждия опит в областта на участието в чуждо самоубийство

и въз основа на възникващите у нас казуси да се направят съответни предложения *de lege ferenda*.

На редица места в дисертацията са използвани средствата на правното тълкуване – лексическо, граматическо, систематично и др. При научното изследване са спазвани и общонаучните принципи на обективност, достоверност и проверяемост.

Направен е опит да се балансира между теоретичния и практическия подход. Това се обуславя от необходимостта наказателноправните проблеми на самоубийството да бъдат разгледани както чисто теоретично, така и с оглед разследването и правораздаването по наказателни производства, водени за участие в чуждо самоубийство.

3. Нормативна и емпирична база на дисертационния труд

В изпълнение на задачите на изследването е направен исторически преглед на участието в чуждо самоубийство от първия НЗ, 1896 г. (отм.) до 29.02.2020 г. Проследена е динамиката на законодателството в тази област, като е проучвана и постановената съдебна практика. Не са пренебрегнати и източниците, от които са реципирани нормите в българските закони.

Действащият НК представлява основен нормативен източник и съдебната практика, постановена при неговото действие, е в най-голям обем. Освен материалния наказателен закон са разглеждани норми от КРБ, редица разпоредби от НПК, ЗМВР, ЗЗ, ЗЗДН, ЗИНЗС, СК и др.

Проучената съдебна практика включва решения на КС, ТР на ВКС, ППВС, присъди и определения на първоинстанционни и въззивни съдилища, решения на въззивни съдилища и ВКС. С оглед застъпените в дисертацията тези е обърнато специално внимание и на практиката на ЕСПЧ, както и на други решения от особена важност за правото на смърт.

4. Обект и предмет на изследването

Дисертационният труд представлява изследване, чийто обект е самоубийството и въпросите, които свързват неговото извършване с категориите и институтите на наказателното право.

Предметът на изследване обхваща анализ на явлението „самоубийство“, проследяване на историко-правното въвеждане в наказателния закон на деянията подпомагане или склоняване към самоубийство и довеждане до самоубийство (чл. 127 НК), както и съотношение със сродните на тях деяния и престъпления. В дисертационния труд се изследват диалектически от обективна и субективна страна всички състави на престъплението участие в чуждо самоубийство и се правят изводи за тяхната необходимост, приложимост, актуалност и усъвършенстване.

5. Цели и задачи на изследването

В дисертацията са заложили следните основни цели:

- 1) да се систематизират нужните на наказателното право знания за това какво представлява самоубийството, кои лица са предразположени към неговото извършване, кои са факторите, които формират вземането на това решение и др.; да се изясни доколко и как друго лице може да въздейства върху психиката на самоубиеца;
- 2) да се извърши цялостно изследване на участието в чуждо самоубийство, като се разгледат аналитично нормите на действащото законодателство, теорията, както и съответната съдебна практика;
- 3) да се съпостави престъплението участие в чуждо самоубийство с асистираното самоубийство и евтаназията;
- 4) да се направят съответни на формулираните изводи предложения *de lege ferenda*.

Така поставените цели са изпълними чрез следните задачи:

- 1) проучване и анализ на публикации от различни области по въпроса за самоубийството;
- 2) систематизиране на исторически преглед на отношението на хората към самоубийството и към участието в чуждо самоубийство;
- 3) последователно разглеждане от обективна и субективна страна на съставите на престъплението по чл. 127 НК, с анализ на теоретичните източници, които са свързани с участието в чуждо самоубийство, както и на наличната съдебна практика;
- 4) открояване на отправните точки и предмета на доказване при разследване на престъпление, свързано с участие в самоубийство на другого;
- 5) разграничаване на посоченото престъпление от други престъпления и деяния;
- 6) извършване на сравнителноправен преглед на уредбата на същото престъпление в законодателствата на други държави (страни-членки на ЕС, Русия и др.);
- 7) проследяване на тенденциите за законодателни промени в областта на участието в чуждо самоубийство;
- 8) представяне на съотношение между участието в чуждо самоубийство от една страна и асистираното самоубийство и евтаназията от друга страна.

II. ОБЕМ И СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Настоящият дисертационен труд на тема „Самоубийството – наказателноправни проблеми“ е в обем от 292 страници, които включват съдържание, списък на използваните съкращения, увод, три глави, заключение, две приложения и библиография. Към дисертацията са направени 434 бележки под линия. Библиографският списък включва общо 137 заглавия, от които 98 са на български език, 31 са съчинения на чужди езици, с които дисертантът борави (английски език и руски език) и 8 са речници, сборници със закони и др. Освен

тези източници, предвид естеството на темата, са използвани и електронни източници.

В структурно отношение дисертацията следва класическата структура за увод, три глави и заключение, които са разработени с оглед на поставените задачи.

Увод

В увода са поставени въпросите за актуалността на наказателноправните проблеми на самоубийството, както и за необходимостта същите да бъдат обект на самостоятелно и цялостно изследване. Подчертана е връзката на участието в чуждо самоубийство с асистираното самоубийство и евтаназията. Посочена е актуална статистика за причините на смъртност у нас и реалните случаи на самоубийство, което на самостоятелно основание насочва, че дисертационният труд би бил от значение при разследването на участието в чуждо самоубийство.

Глава първа – Самоубийството – същност и исторически преглед

I. Явлението „самоубийство“

Изложението в дял I на Глава първа започва с изясняване на понятието „самоубийство“ и неговата етимология (точка 1). Различните дефиниции за това явление са представени накратко и е изяснено, че самоубийството представлява активно действие (много по-рядко бездействие) на личността, насочено директно или индиректно към бързо или незабавно постигане на собствената смърт.

На следващо място са представени някои теории относно причините за извършване на самоубийство (точка 2). Проследена е еволюцията в схващанията за самоубийството и крайният извод, че и психически здрави хора са в състояние както да вземат решение да се самоубият, така и да поискат помощ от друг за осъществяването на това свое деяние. Потвърдено е виждането, че разумни и психически здрави хора могат да бъдат престъпно мотивирани да извършат самоубийство или да бъдат доведени до неговото извършване.

По-нататък в изложението са засегнати някои естествени (природни) фактори за извършване на самоубийство (точка 3). Представени са резултатите от изследване, проведено у нас, от което се установява, че сезоните нямат пряко влияние върху честотата на самоубийствата, а по-скоро имат подкрепяща роля.

Като особено съществени за настоящото изследване са очертани социалните фактори за способстване на самоубийството (точка 4). В синтезиран вид са посочени видовете самоубийства в зависимост от ролята и въздействието на социалните фактори, така, както се изучават в специализираната теория по въпроса. Накратко са посочени характеристиките на егоистичното, на алтруистичното и на аномичното самоубийство. Подчертано е, че у нас са наблюдавани случаи на аномични самоубийства, например вълната от самозапалвания за периода от 2013 г. до 2015 г.

Отделено е място и за посочване на някои други условия за посегателство срещу своя живот, които са разгледани в българската психиатрична литература (точка 5). Към тях са отнесени замисъла и опасността от неговото реализиране, както и специфичните симптоми и факторите на социалната среда. Потвърдено е изказваното вече становище, че при сериозна криза вследствие на изброените фактори, намесата на трето лице може да окаже решаващ тласък – за преодоляване на кризата или за осъществяване на самоубийството.

По-нататък е представена класификация на различни видове самоубийства, въз основа на достиженията на българската психиатрия (точка 6). Понятията, с които се характеризира самоубийството според различни критерии, са активно и пасивно, единично, двойно или групово, разширено, бутафорно и др., са въведени още в началото на изложението, т.к. в следващите глави се използват по повод конкретни самоубийства и наказателни производства. Посочени са и видове самоубийства според способите за тяхното извършване, познаването на които е от значение за разследване на престъплението по чл. 127 НК.

Направена е разлика между същинско самоубийство (суицид) и самоагресивно поведение без намерение за увреждане на своя живот

(парасуицид), като разграничението е изложено в точка 7. Отличието на действителното самоубийство от парасуицида е свързано с необходимостта за изготвяне на послесмъртна психолого-психиатрична експертиза, която да даде отговор на въпросите за действителните намерения на лицето и с какви субективни нагласи е действал самоубиецът.

II. Исторически преглед на схващанията и оценките за самоубийството

Доколкото още в увода е отбелязано, че самоубийството представлява въпрос, който е вълнувал хората от Древността до днес, то и дял втори на Глава първа започва с особеностите при възприемане и отношение към самоубийството в античността (точка 1).

В отделни подточки за Древна Гърция (подточка 1.1), Древен Рим (подточка 1.2) и други древни народи като южни славяни, тавроскити и древни шведи (подточка 1.3) са изведени някои техни традиции, които са съобразявани при воденето на наказателната политика относно участието в чуждо самоубийство.

Отделно от тях са представени ритуалните самоубийства в Индия и Япония и тяхното отражение върху суицидните нагласи в съвременните условия (точка 2). Хилядолетните самоубийствени обичаи в Индия (подточка 2.1.) са уникални с това, че ритуалът за самозапалване на вдовици не само че не е отживелица, но продължава да се практикува. Това от своя страна прави Индия известна с това, че и през ХХІ век там се преследва не само склоняването към самоубийство, но и неговото извършване.

Традициите за извършване на самоубийство в Япония също са открити, доколкото демонстрират както различна от европейца нагласа към края на живота, така и многовековно изкуство на доброволна смърт (подточка 2.2.).

Обстойно е проучено самоубийството и неговата интерпретация от християнската религия, като е подчертана връзката в отношението към него от страна на Църквата и на държавата, отразено в законодателството (точка 3).

Проследено е как в зората на християнството се наблюдава забележима вълна от самоубийства в името на вярата, а впоследствие се приема църковна забрана да се извършва самоубийство. Описано е как по време на средните векове самоубийствата се увеличават дотолкова, че за тяхното ограничаване започват да се приемат много и строги държавни закони, наред с църковните забрани и наказания за самоубийците.

Посочени са най-важните решения на църковните събори във връзка със самоубийството, както и наказанията, предвидени за самоубийците.

Отделено е внимание и на своеобразната проява на евтаназия, зародила се по време на Средновековието – доубиването на тежко ранените по време на война или турнирна битка.

Установено е как в средновековна България римското право се внедрява чрез църковното законодателство, вкл. и каноните относно самоубийството. Поставен е акцент върху религиозното еретично движение на богомилите, които са проповядвали самоунищожение и са преследвани след решение на нарочен църковен събор.

Историческият преглед продължава с периода на Ренесанса (подточка 3.1.), в който вече се обособяват две противоположни разбирания за самоубийството – подкрепа и отричане. Установено е, че именно през този период се заражда стремеж за връщане към ценностите на гръцката и римската античност и тогава се стига до възраждане на идеите за правото на смърт и Платоновата идея за активна евтаназия.

Просвещението (подточка 3.2.) е разгледано като период, в който правото на самоубийство вече се приема за част от философията и съдържанието на естествените права. Всъщност точно в епохата на Просвещението отношението към самоубийците започва да се променя и на държавно ниво, когато Франция, Прусия и други държави премахват самоубийството от кръга престъпления и отменят всички наказания, насочени срещу самоубийците. Отражена е и противоположната тенденция в Русия, а именно – включване на строги

наказания за самоубийците, вкл. и отмяна на правото на самоубийците да правят правновалидни разпореждания както по отношение на имуществото си, така и по отношение на децата си.

Развитието на схващанията и оценките за самоубийството е очертано под формата на изводи (подточка 3.3.). Изяснено е, че във всеки един период от човешката история самоубийството е занимавало правото, религията, философията, етиката и други науки. Посочено е, че след епохата на Просвещението процесите по декриминализиране на самоубийството обхващат почти всички европейски държави, но за сметка на това започват да се приемат текстове, които инкриминират склоняването или подпомагането на другото към самоубийство.

III. Престъплението участие в чуждо самоубийство в предходните НЗ на България

Третият дял на Глава първа е посветен на първо място на законовите, теоретични и практически особености във връзка с престъплението участие в чуждо самоубийство според НЗ от 1896 г. (отм.) и те са изведени в точка 1.

В началото на изложението е представена правната уредба на участието в чуждо самоубийство след 1896г. (подточка 1.1.). Посочено е, че за основа на първия НЗ са послужили унгарският наказателен закон и проектът за руски наказателен закон.

Последователно са посочени и коментирани нормите за убийство по молба на убития (чл. 251 НЗ), за подпомагане към самоубийство (чл. 252 НЗ) и за склоняване към самоубийство на непълнолетно лице и на лице, за което виновният знае, че не е способно да ръководи постъпките си или да разбира свойството или значението на извършеното (чл. 253 НЗ). Отбелязано е, че за самоубийците продължават да важат забрани за църковно погребение, помени и др.

На следващо място е проследено и развитието на доктрината във връзка със самоубийството и участието на друг в неговото извършване (подточка 1.2.).

Обобщено е, че не се споделя за оправдано да се наказват по какъвто и да е начин самоубийците. Напротив, още при действието на първия български НЗ започва да се повдига основателният въпрос за превенция на самоубийствата.

Направен е критичен анализ на изразяваното становище, че доколкото самоубийството не е укоримо и няма престъпен характер, то на принципа на акцесорността, намесата в чуждо самоубийство трябва да остане извън обсега на наказателното право. Изложени са доводи защо тази теза не може да бъде споделена и е прието, че лицата, които са склонили или подпомогнали самоубиеца, вкл. и по смисъла на сега действащата норма, не са съучастници, доколкото нямат акцесорно участие при извършване на престъпление, а законът ги обявява за самостоятелни и независими извършители на престъпление, за което би възникнала наказателна отговорност, ако е последвало самоубийство или опит да бъде реализирано.

Положени са усилия да бъде открита и систематизирана съдебна практика по чл. 251-253 НЗ (отм.), но такава не е установена, с изключение на воденото производство за едно от най-известните самоубийства в България – това на Лора Каравелова-Яворова и последвалия по повод на него опит за самоубийство на поета Пейо Яворов (подточка 1.3.)

По-нататък, в точка 2, изложението преминава към престъплението участие в чуждо самоубийство според НЗ от 1951 г. (отм.), НК от 1956 г. (отм.).

Посочено е, че е премахната разпоредбата за убийство от милосърдие.

Отбелязана е друга съществена новост – включване на действията по „склоняване“ като форма на изпълнително деяние на престъплението по чл. 138, ал. 1 НК (отм.), като вече не се изисква пострадалият да бъде непълнолетен или неспособен да ръководи постъпките си или да разбира свойството или значението на извършеното. Деянията спрямо тази категория пострадали са очертани в квалифициран състав.

Като съществена новост е открито и разширяването на уредбата в тази област с нова норма, заимствана от действащия наказателен кодекс на СССР, а

именно – чл. 138, ал. 3 НЗ (отм.). Акцентирано е, че действително за пръв път в българския наказателен закон е предвидена наказателна отговорност за довеждане до самоубийство на зависимо лице посредством жестоко отнасяне към него.

Подложени са на критичен анализ твърденията, изказвани в теорията, че нормата на чл. 138, ал. 3 НЗ (отм.) представлява характерно за социалистическото право разширяване на защитата на живота на гражданите, както и че въобще прояви като самоубийството били изключително редки в този период. Посочени са данни за броя на самоубийствата в България през годините от края на Първата световна война и е констатирано, че качествената смяна на един строй с друг не се оказва определящ фактор за нивата на самоубийствата. Установен е произходът на нормата, а именно, че особенният състав на довеждане до самоубийство е норма, действала в руския материален наказателен закон за периода 1845 г.-1917 г., когато за кратко е заличена и през 1926 г. отново е възпроизведена в законодателството. В този смисъл е изказано становище, че разпоредбата на чл. 138, ал. 3 НЗ (отм.) всъщност не е достижение на съветското законодателство.

Глава втора – Участие в чуждо самоубийство според чл. 127 НК

I. Подпомагане или склоняване другого към самоубийство – основен състав на престъплението (чл. 127, ал. 1 НК)

Дял първи на Глава втора логично е посветен на основния състав на престъплението по чл. 127 НК и неговата ал. 1.

Последователно са разгледани обектът и обективните признаци на престъплението (точка 1). Анализирани са формите на изпълнително деяние и са посочени особеностите в причинната връзка и настъпилия резултат. Посочена е възможност нормата на чл. 127, ал. 1 НК да бъде формулирана по начин, по който да се избегне употребата на наречието „само“, с използването на което

сякаш се акцентира върху това, че сам по себе си опитът за самоубийство не е особено тежка последица и е направено съответно предложение *de lege ferenda*.

Субектът и субективните признаци на престъплението са разгледани на следващо място (точка 2). Подкрепено е становището, че склоняването може да се изрази и по друг начин, освен като психично въздействие, а именно като въздействие върху психиката, което може да включва и физическо въздействие.

Засегнат е въпросът за съучастие при подпомагане и склоняване и е прието, че макар да са изведени като самостоятелни съставомерни деяния, при извършване на престъпление по чл. 127, ал. 1 НК е възможно да възникне фигурата на съучастие. Такива ще са случаите, когато задружно и при общност на умисъла единият деец може да склони пострадалия към самоубийство, а другият може да го подпомогне.

На следващо място са посочени съдебни актове във връзка с наказателни производства за участие в чуждо самоубийство (точка 3). Проучени са определения на първоинстанционни съдилища по реда на съдебния контрол върху постановления на прокурор за прекратяване или спиране на наказателното производство, присъди и решения, като са приведени примери за неправилно тълкуване на закона, както и за непълнота на разследването.

След разглеждане на признаците на престъплението по чл. 127, ал. 1 НК от обективна и субективна страна, както и относимата съдебна практика, са открити някои изводи (точка 4). Един от тях е, че въпреки различната степен на въздействие върху пострадалия при подпомагането и склоняването, те се наказват еднакво, което не съответства на приноса им към извършеното самоубийство. На следващо място е поставен въпросът дали разпоредбата на чл. 127, ал. 1 НК в частта относно подпомагането съответства на демократичните разбирания за правото на живот и правото на смърт. Направено е предложение след неуспешен опит за самоубийство да се изготвя комплексна съдебна психолого-психиатрична експертиза и ако от нея се установи, че лицето страда

от психично заболяване и очевидно е опасно за себе си, да се пристъпва към откриване на процедура за задължително лечение по чл. 155 и сл. от ЗЗ.

II. Квалифициран състав на престъплението участие в чуждо самоубийство (чл. 127, ал. 2 НК)

Аналогично на предходната алинея, на първо място е направен анализ на обективните признаци на престъплението (точка 1). Акцентирано е върху някои характеристики на непълнолетните пострадали. Подложено е на критичен анализ становището, че другата група пострадали лица от това престъпление са всякога невменяеми. Изложени са аргументи за това, че невменяемостта и липсата на вменяемост не са тъждествени понятия и вероятно идеята на закона е била да се защитят лицата, при които поради някаква причина е налице липса на вменяемост.

По-нататък в дисертацията се разглеждат субективните признаци на квалифицирания състав по чл. 127, ал. 2 НК (точка 2). Като специфика е посочено, че грешката относно квалифициращото обстоятелство ще изключва възможността за неговото вменяване, като отговорността следва да се ограничи само в рамките на основния състав.

Като отделна точка 3 са формулирани някои изводи от разглеждането на квалифицирания състав. Споделено е становището, че склоняването или подпомагането само и единствено на невменяемо или малолетно лице ще представлява убийство при посредствено извършителство. Предвид допусканата неточност при анализа на категориите пострадали лица, е отбелязано, че е налице необходимост когато се има предвид, че дадено лице е невменяемо, това изрично да се споменава в състава, по аналогия с други норми от особената част на НК. Коментирани са предложените изменения на чл. 127, ал. 2 НК относно деяние, извършено в условията или в резултат на домашно насилие, като са изказани съображения и мнение, че запазването на нормата в този вид беше удачно решение.

III. Особеният състав за довеждане на зависимо лице до самоубийство – чл. 127, ал. 3 НК

В началото на дял трети на Глава втора се разглежда разпоредбата на особения състав за довеждане до самоубийство, като е отбелязано, че в сега действащата уредба предходната редакция „жесток или друг подобен начин“ е трансформирана в „жестоко отнасяне или системно унизяване“, добавено е подчиненото изречение „като е допущал това“, както и е предвидено наказание с по-ниски минимум и максимум.

Съставът е анализиран последователно, като на първо място са разгледани обектът и обективната страна на престъплението (точка 1). Поставени са въпроси за жестокото отнасяне, системното унизяване, съставомерната зависимост и др., които са детайлно разгледани в подточки.

Посочени са конкретни примери за жестоко отнасяне, като е отчетена липсата на легална дефиниция и е съобразено определението, дадено в Конвенцията на ООН против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание (подточка 1.1.). Изказано е мнение, споделяно и от съдебната практика, че е възможно жестокото отнасяне да е упражнено в единствен случай. Направени са разграничения между жестоко отнасяне и правомерни действия в съответствие с нормите на ЗМВР, ЗИНЗС, както и обичайна критика на работното място, илюстрирани със съдебна практика.

По-нататък е разгледано довеждането до самоубийство чрез системно унизяване на достойнството (подточка 1.2.). Споделено е становището, че системното унизяване изисква три или повече еднакви или различни по вид унижителни действия, като са посочени различни примери, вкл. и нови хипотези на унизяване, например кибертормоз.

Доколкото съставът е конструиран по особен начин, който криминализира действия на жестоко отнасяне или системно унизяване, специално е разгледан въпросът дали е налице усложнена престъпна дейност при довеждането на

зависимо лице до самоубийство, дали се касае за идентични хипотези или е налице специфика (подточка 1.3.). Развити са аргументи в посока, че изискването за системност се отнася само до действията на системно унизяване, но не и до тези на жестоко отнасяне. Становището е формирано след граматическо и лексическо тълкуване на нормата, както и след съобразяване на нейния първоизточник – руския материален наказателен закон.

Изискването пострадалият да се е намирал в материална или друга зависимост от дееца също е обстойно разгледано, като са обсъдени хипотези на зависимост, които се приемат от теорията и съдебната практика (подточка 1.4.). На първо място е изяснено понятието „зависимост“ и последователно са посочени примери за материална, семейна и брачна зависимост. Цитирани са решения, в които се коментират още морална и емоционална зависимост и е изразено мнение за тяхната неприемливост.

В отделна подточка са предложени възможности за „друга“ зависимост на пострадалия от дееца в контекста на съвременните обществени условия (подточка 1.5.). С тяхното маркиране е направен опит да се разшири кръга отношения, които могат да поставят пострадалия в положение на зависимост от дееца. Аргументирано е защо може да възникне съставомерна зависимост, като например: между лица, настанени в домове за стари хора, от обслужващия персонал; между лица, въввлечени в секта, от нейния водач; между проституиращи лица от техния сводник; между лица, занимаващи се със скитничество и просия, от оглавяващия структурата.

Дисертацията продължава с разглеждане на субективната страна на престъплението по чл. 127, ал. 3 НК (точка 2). Още в началото се поставя въпросът дали е възможно извършване на престъплението с друг умисъл, освен с евентуален. Изложени са известните становища в теорията по този въпрос. Чрез лексическо, историческо и логическо тълкуване е достигнато до извода, че довеждането на зависимо лице до самоубийство чрез жестоко отнасяне или

системно унизяване е възможно да бъде извършено и с пряк умисъл. С оглед на това е направено съответно предложение *de lege ferenda*.

IV. Довеждане на зависимо лице до самоубийство по непредпазливост – чл. 127, ал. 4 НК

Начинът, по който е конструиран съставът на престъплението по чл. 127, ал. 4 НК и изложеното в теорията, поставят въпроса дали наистина е възможно това престъпление да бъде извършено при самонадеяност. Посочено е и защо не може да се сподели становището, че деецът може да действа с убеденост, че престъпният резултат ще бъде предотвратен, като разчита на конкретни препятстващи фактори. Изложени са аргументи в насока, че довеждането на зависимо лице до самоубийство чрез жестоко отнасяне или системно унизяване може да бъде извършено единствено при престъпна небрежност.

V. Относно понятията за жертва и за пострадал от престъплението по чл. 127 НК

Отчетена е необходимостта да се посочат някои характерни особености на жертвата на престъпление по чл. 127 НК (точка 1) и да се разграничат някои видове жертви, като се ползват достиженията на виктимологията (точка 2). Неслучайно отличителните белези на непълнолетната жертва са самостоятелно изведени, доколкото е установено, че тези лица съставляват голям брой от пострадалите от това престъпление (точка 3). Накрая е засегната и процесуалната фигура на пострадал от престъпление по чл. 127 НК и е уточнено в кои случаи жертвата съвпада с пострадалия, както и е изяснено, че има случаи, при които фигурата на пострадал реално не възниква (точка 4).

VI. Съотношение между участие в самоубийството на друго и други сродни престъпления

Направен е опит за разграничение между участие в самоубийството на друго и убийството (точка 1), както и за разграничение между т.нар. двойно самоубийство и убийството (точка 2), като са ползвани теоретични източници и съдебна практика. На следващо място, в точка 3 е предложено съотношение

между довеждане до самоубийство чрез жестоко отнасяне или системно унизяване на зависимо лице (чл. 127, ал. 3 НК) и изнасилване с последвал опит за самоубийство (чл. 152, ал. 3, т. 3 НК) или последвало самоубийство (чл. 152, ал. 4, т. 3 НК). По-нататък съвместно са разгледани подпомагането към самоубийство и общоопасното престъпление по чл. 338, ал. 3 НК (точка 4), както и е направено съотношение между съзнателно самозаstrашаващо живота деяние (суицид) и настъпила смърт при т.н. „нещастен случай“ (точка 5).

VII. Разследване на престъпленията по чл. 127, ал. 1-4 НК

Накратко са разгледани въпросите на разследването на престъпление по чл. 127 НК. Посочени са хипотезите на образуване на досъдебно производство (точка 1), като са коментирани версиите, които най-често се обособяват в случаите на смъртен случай (точка 2). На следващо място са изброени често използваните способности за доказване като разпити на свидетели (точка 3), оглед на местопроезшествие и оглед на труп (точка 4), както и експертизи (точка 5). Споменати са и други способности на доказване, които не се използват пълноценно (точка 6). Не на последно място по важност са открити както случаи, които се отличават като стандарти за разследване, така и случаи, по които разследването е формално и непълно (точка 7).

VIII. Други процесуални въпроси във връзка с престъплението участие в самоубийството на другото (чл. 127 НК)

Освен въпросите за разследването на престъплението по чл. 127 НК, са поставени и други проблеми, установени при прегледа на съдебната практика. Установени са случаи, в които наказателни производства, образувани и водени за участие в чуждо самоубийство, биват внасяни в компетентния районен съд с предложение за освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание по реда на чл. 78а НК или със споразумение. Развити са аргументи защо диференцираните процедури не са приложими за това престъпление.

Глава трета – Особенности на правната уредба по света, свързана с участие в чуждо самоубийство

I. Към въпроса за правото на смърт на човека

Въз основа на направения исторически преглед е установено, че самоубийството винаги е било чувствителна тема от всяка гледна точка. Представен е изводът, че развитието на наказателното законодателство във връзка с участие в чуждо самоубийство, както и дискусиите за легализиране на евтаназията показват, че и днес да се признае правото на смърт на човека поляризира обществеността и в частност юристите. В същото време е установено, че обществената позиция към самоубийството и наказателноправният отговор на държавата се различават във всички краища на света, което се дължи на културните традиции, правните системи, суицидността на нацията, както и на редица други фактори.

Изяснено е, че в съвременните демократични общества правото на смърт се признава, защото по правило никой не се преследва и не се съди за това, че се е разпоредил с правото си на живот, като сам е причинил своята смърт, но въпреки това оказването на помощ на самоубиеца и ускоряването на смъртта на неизлечимо болен по негово желание се преследват в почти всички държави-членки на ЕС. Поставен е въпросът дали правото на живот е съотносимо с правото на достойна смърт. Направени са някои уточнения по въпросите на участието в чуждо самоубийство, които се оказват общовалидни за всички държави, чието законодателство е съпоставено с българското.

II. Наказателноправна уредба на участието в чуждо самоубийство в държавите-членки на ЕС

Посочено е, че в някои държави се отчита обществената опасност на деяния, свързани с участие в чуждо самоубийство и по този начин се криминализира участието в причиняване на смърт – както чрез склоняване, така и чрез подпомагане. В други държави от ЕС се отчита индивидуалният интерес

на онези хора, които искат да бъдат подпомогнати в тяхната смърт. Най-често в наказателните закони на тези държави се съдържат привилегирвани състави на убийство от милосърдие или на такова, извършено по молба на пострадалия. Има и държави-членки на ЕС, които изобщо не са криминализирани деянията за подпомагане към самоубийство в наказателния закон. Приведени са примери за квалифицирани и привилегирвани състави от законодателствата на Австрия, Германия, Испания, Полша, Словакия, Словения, Унгария, Франция, Чехия и Черна гора.

III. Наказателноправна уредба на участието в чуждо самоубийство в Русия

При съпоставяне между наказателната политика на РБ и на други държави в областта на участието в чуждо самоубийство, главно внимание е отделено на руското наказателно право, което се обуславя от обстоятелството, че още първият български наказателен закон от 1896 г. доста се доближава до публикувания тогава проект за руски наказателен закон. Проследено е развитието в руската уредба по въпросите за участието в самоубийството на друго, като са направени необходимите справки от руски теоретични източници. Отчетена е тенденцията законодателството в Русия да се развива, като се криминализират различни форми на изпълнително деяние склоняване или подпомагане към самоубийство по доста казуистичен начин. Същевременно е съобразено, че разширяването на защитата срещу престъпления, насочени срещу правото на живот, се дължи на увеличаващия се брой самоубийства, вкл. сред подрастващите.

IV. Наказателноправна защита срещу участие в чуждо самоубийство в Индия и Япония

Доколкото в първа глава на дисертационния труд са представени многовековните културни традиции при самоубийството в Индия и Япония, в този раздел са споменати накратко съвременните тенденции в развитието на

индийското наказателно право във връзка със самоубийството и участието в чуждо самоубийство, както и тези в Япония.

V. Относно същността и правната уредба на евтаназията

В началото на раздела са представени някои общи положения и исторически бележки във връзка с евтаназията (точка 1). Направено е препращане към Глава първа, в която за пръв път е посочено, че евтаназията е известна от Древността като „милосърдна смърт“. Изложена е промяната в отношението към евтаназията след Ренесанса.

Главно място е отделено на същността на евтаназията, на нейните видове и на аргументите в подкрепа и против евтаназията (точка 2).

На следващо място е направен обзор на държавите от ЕС, в които вече е факт законодателното приемане и правната уредба на евтаназията (точка 3). Трите държави, които са легализирали възможността в тях да се извършва евтаназия, са Нидерландия, Белгия и Люксембург. Разгледани са в подточка по реда на приемането на съответните нормативни актове.

Въпреки че на територията на РБ евтаназия не се прилага и това е нормативно закрепено, е направен анализ на българския опит за легализиране на евтаназията (точка 4). Накратко е представен законопроектът, внесен от народния представител Любен Корнезов през 2011г., като са обобщени становищата на парламентарните комисии. Отправени са критични бележки както към самия законопроект, така и към становищата. Направен е извод, че и до днес въпросът за евтаназията не е сериозно поставен и това продължава да бъде тема, която се избягва в публичното пространство и в правните среди. Направена е препоръка да се подходи интердисциплинарно при изготвяне на последващ законопроект, като предварително бъдат съобразени всички възможни гледни точки, вкл. и в светлината на развитието, което се наблюдава в европейските държави в областта на правото на смърт.

VI. Същност и правно регулиране на асистираното самоубийство

На първо място в дял шести е изяснена същността на понятието асистирано самоубийство (точка 1). Представени са някои становища на авторитетни медицински асоциации.

По-нататък са посочени държавите-членки на ЕС, които са приели асистираното самоубийство в своето законодателство (точка 2). Поставени са и някои проблеми, които могат да възникнат в държави, в които асистираното самоубийство не е прието и се наказва като престъпление (точка 3).

VII. Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ) и решенията на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ) по въпроса за правото на смърт

За поставяне на конкретни проблеми, които възникват от наличието на престъпен състав за участие в чуждо самоубийство, са представени някои решения на ЕСПЧ. Подбрани са дела, по които като ответници са конституирани единствено държави-членки на ЕС и основанията за завеждането им са посочени нарушения на ЕКПЧ.

VIII. Тенденции в Европейския съюз при регулиране на правото на смърт

В този дял е отделено място на процесите в законодателството във връзка с правото на смърт в ЕС. Проследено е движението по известно дело в Италия, спорът по което е отнесен до КС на Италия, а постановеното решение се явява революционно в тази област. Представени са динамичните процеси в законодателството на някои европейски държави, като Испания, Португалия и Германия, които очертават тенденциите за бъдещи промени в отношението към участието в чуждо самоубийство и евтаназията.

IX. Необходимост от нормативна промяна в България

Направено е обобщението, че в държавите, в които евтаназията и асистираното самоубийство са регулирани, за самоубийците и евтаназираните се говори като за пациенти, на които се дължат медицински грижи и внимание, а у

нас отношението към лицата, които са подпомогнати в своето самоубийство или са убити от състрадание, е като към пострадали от престъпление. Приведени са примери за убийство с последвало самоубийство, като умъртвеното лице обикновено страда от нелечимо заболяване и деянието е мотивирано от желание да се прекъсне неговото страдание. Въз основа на тези случаи и липсващия дебат по въпросите на евтаназията и асистирания самоубийство е изведено предложение *de lege ferenda* за възстановяване в НК на привилегирован състав на убийство от милосърдие.

Заключение

В заключението са представени хронологично и в синтезиран вид всички изводи, до които е достигнато в дисертацията. Посочени са както вече изказвани становища, които са споделени в резултат на изследването, така и новите тези, които са обосновани. Всички вече мотивирани в дисертацията предложения *de lege ferenda* са изведени в окончателен вариант за всеки от съставите на престъплението по чл. 127 НК. Отчетена е вероятността застъпените в дисертацията становища относно правото на смърт да не срещнат разбиране, но въпреки това да успеят да повдигнат същинска дискусия по тези въпроси.

III. НАУЧЕН ПРИНОС

Научната значимост на дисертацията се изразява в следното:

- 1) За първи път се предлага цялостно монографично изследване, посветено на самоубийството и преди всичко на неговите наказателноправни проблеми, което обхваща обстоен исторически преглед на схващанията за самоубийството, участието в чуждо самоубийство и политиката на различни държави спрямо него, анализ на теоретични източници, съдебна практика и сравнителноправен анализ на престъплението участие в чуждо самоубийство.
- 2) Хронологично е представено развитието на българското законодателство относно участието в чуждо самоубийство и убийството от милосърдие след влизане в сила на първия НЗ от 1896 г. (отм.) и до наши дни, като нормите и съответните изменения са съпоставяни с тези на Русия (като най-близки до българската уредба); успоредно са разглеждани и теоретичните източници (български и руски), в резултат на което е достигнато до някои изводи с научна значимост.
- 3) От сравнителноправния анализ на нормата на чл. 127, ал. 1, пр. 1 НК е достигнато до извода, че българското наказателно право не отчита разлика между престъпно подпомагане и подпомагане, извършено от състрадание или милосърдие; въпреки че опитът на известни европейски държави сочи, че в определени случаи такова деяние или изобщо не се преследва (Франция) или няма да се наказва (Италия) по хуманни причини, е отчетена липсата на дебат у нас в такава насока и е направено предложение *de lege ferenda* да бъде създаден привилегирован състав на участие в чуждо самоубийство със следното съдържание: *„За подпомагане към самоубийство по ал. 1, ако деянието е извършено от състрадание към пострадалия, който е бил болен от нелечимо заболяване и е изпитвал тежко физическо или психологическо страдание, наказанието е лишаване от свобода до три години“*.
- 4) Установено е, че самата норма на чл. 127, ал. 1 НК не е конструирана по подобие на други текстове в НК, които включват като резултат довършено

деяние или опит (напр. при грабеж, придружен с убийство или опит за убийство). С оглед на това е направено предложение *de lege ferenda* наречието „само“ пред думата „опит“ да бъде премахнато и чл. 127, ал. 1 НК да остане със следното съдържание: *„Който по какъвто и да е начин подпомогне или склони друго към самоубийство и последва такова или опит, се наказва с лишаване от свобода от една до шест години.“*

5) В дисертацията са развити аргументи за ново тълкуване на чл. 127, ал. 2 НК, а именно, че идеята на законодателя не е била да криминализира подпомагане или склоняване на невменяеми лица, както е прието да се счита в теорията у нас, а на лица, които са психически непълноценни. Същевременно са изложени аргументи, че действително подпомагането или склоняването на невменяеми и малолетни лица ще представлява убийство при посредствено извършителство, но това не налага нито изменение в състава на чл. 127, ал. 2 НК, нито промяна на неговото систематическо място.

6) Взето е отношение по въпроса дали двете форми на изпълнително деяние в чл. 127, ал. 3 НК представляват идентична хипотеза на усложнена престъпна дейност. Въз основа на историческо и лексическо тълкуване е достигнато до извода, че жестокото отнасяне може да бъде извършено чрез едно единствено деяние, докато системното унизяване на достойнството изисква да бъдат извършени три или повече унижителни деяния в непродължителен период от време, като е напълно възможно да има съчетание между способите на жестоко отнасяне и на системно унизяване на достойнството, което се установява от съдебната практика.

7) Предложено е редакционно изменение относно възможната съставомерна зависимост, провокирано от начина, по който съдилищата ограничават обхвата на възможните връзки на зависимост. Достигнато е до извод, че тази зависимост може да бъде не само материална, семейна, брачна или служебна, както приема съдебната практика. Предложено е от чл. 127, ал. 3 НК да бъдат заличени думите „материална или друга“ и нормата да придобие следния вид: *„Който чрез*

жестоко отнасяне или системно унизяване на достойнството на лице, намиращо се в зависимост от него, го доведе до самоубийство или до опит за самоубийство, като е допуснал това, се наказва с лишаване от свобода от две до осем години“.

8) Направено е и предложение употребеният в чл. 127, ал. 3 НК израз „унизяване на достойнството“ да се съкрати и опрости, като в него остане само думата „унизяване“. Доколкото глаголт „унижавам, унизявам“ е синоним на действия като накърняване, засягане, уязвяване достойнството на някого, поставянето на някого в срамно положение, то става ясно, че се унизява именно достойнството на човека.

9) В дисертацията е застъпена тезата, че престъплението довеждане на зависимо лице до самоубийство е възможно да бъде извършено освен с евентуален, още и с пряк умисъл. До този извод е достигнато след съпоставяне с оригиналния източник на нормата и историческо проследяване на нейните изменения и допълнения, като от същите е видно, че първата редакция на чл. 138, ал. 3 на НЗ, 1951 г. (отм.) не включва съчетанието „като е допуснал това“, което да навежда на евентуален умисъл. Направено е предложение за опростяване на нормата на чл. 127, ал. 3 НК за премахване на израза „като е допуснал това“, с което ще се възстанови първата редакция на състава на престъплението от предходния НК. След направените по-горе предложения нормата на чл. 127, ал. 3 НК би могла да придобие следното окончателно съдържание: (3) *„Който чрез жестоко отнасяне или системно унизяване на лице, намиращо се в зависимост от него, го доведе до самоубийство или до опит за самоубийство, се наказва с лишаване от свобода от две до осем години“.*

10) Направен е изводът, че деянието за непредпазливо довеждане на зависимо лице до самоубийство не може да бъде извършено при вида самонадеяност. Без да е нужно самата норма на чл. 127, ал. 4 НК да бъде редактирана, в дисертацията са изложени доводи в подкрепа на тезата, че деянието по ал. 4

може да бъде извършено единствено при престъпна небрежност, които могат да бъдат използвани от съдебната практика.

11) Предложено е в синтезиран вид съотношение между участието в чуждо самоубийство и други сродни престъпления, с цел определяне на коректна правна квалификация по случаи с обособени повече следствени версии.

12) Открити са спецификите във връзка с разследване на тези престъпления, както и особеностите на самото наказателно производство. Способите за разследване на престъплението са разгледани последователно, като във връзка с тях са направени известни препоръки, които включват всички задължителни и други възможни действия по разследването, за да се постигне пълно и всестранно разследване, което да отговори както на стандартите на националното законодателство и съдебната практика, така и на практиката на ЕСПЧ.

13) След извършване на сравнителноправен анализ на участието в чуждо самоубийство и преглед на съдебната практика, е установено, че неоснователно в НК отсъства квалифициран състав за съответните деяния, извършени спрямо повече лица, както и спрямо бременна жена, а също и когато деянието представлява особено тежък случай. Като е съобразено, че всяко от тези посегателства разкрива значително завишена обществена опасност, е предложено изменение, като след ал. 2 бъде включена нова ал. 3, която да гласи: *„За деяние по ал. 1 или ал. 2: 1. Спрямо бременна жена или повече от едно лице; 2. Ако извършеното представлява особено тежък случай...“* и да се предвиди наказание лишаване от свобода в еднакъв размер с този по ал. 2 – от три до десет години;

14) Констатирана е липса на квалифициран състав с оглед на настъпилите тежки последици за пострадалия, който е оцелял след направен опит за самоубийство. Същевременно от прегледа на съдебната практика е установено, че като тежки последици могат да се определят редица усложнения и в този смисъл деянието да представлява особено тежък случай съгласно чл. 93, т. 8 НК.

Поради това е предложено и горното допълнение в предложената нова алинея (3).

15) След представяне на опита за нормиране на евтаназията и на асистираното самоубийство в държави-членки на ЕС, както и нагласите на българския законодател в тази насока, е установено, че след отхвърления на първо четене законопроект за евтаназията през 2011 г., обществена дискусия по темата не е повдигана. Предвид това, че изготвяне на нов законопроект за приемане на евтаназията засега ще бъде преждевременно, е направен извод за необходимостта от преосмисляне отпадналия състав на убийство от милосърдие. Предвид тезата, че неговото включване отново в НК ще върне баланса между личния и обществения интерес и ще се демонстрира истински дух на хуманност, уважение към автономната личност и искрено състрадание, е направено предложение *de lege ferenda* да се включи в НК нов чл. 119а НК със следната редакция: „*За убийство, извършено от милосърдие и по настояване на убития, наказанието е лишаване от свобода от една до три години.*“.

IV. ТЕОРЕТИЧНА И ПРАКТИЧЕСКА ЗНАЧИМОСТ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

В дисертацията са поставени редица въпроси, които досега не са били обект на целенасочено изследване. Изводите от тях могат да бъдат използвани както в учебния процес при изучаване на дисциплината „Наказателно право“, така и при научно-изследователската дейност при последващо разработване на темата за участие в чуждо самоубийство.

Систематизираните теоретични позиции и съдебна практика биха могли да послужат в дейностите по правоприлагане. Същите, заедно с направените препоръки във връзка с разследването, биха били полезни и за работата на разследващите органи.

Не на последно място, от проучването и сравнителноправния преглед на чуждото законодателство са изведени предложения *de lege ferenda*. С

конкретното им формулиране се поставя основа за обществен дебат и дискусия сред специалистите по наказателно право.

V. НАУЧНИ ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

1. Научна статия на тема: „Самоубийството и общественото отношение към него от Древността до Просвещението“, публикувана в Годишник на НБУ, департамент „Право“, 2016 г.
2. Научна статия на тема: „Особености на престъплението по чл. 127, ал. 3 НК от обективна страна“, публикувана в Сборник с доклади от докторантска конференция в памет на доц. д-р Кръстю Цончев, УИ „Св. Климент Охридски“, 2019 г. и участие в конференцията.
3. Научна статия на тема: „Особености на вината при престъплението по чл. 127, ал. 3 НК“, публикувана в сборник доклади от Международна научна конференция, посветена на 50 години от влизането в сила на Наказателния кодекс от 1968 г. - „Съвременни предизвикателства пред наказателното законодателство“, УИ „Св. Климент Охридски“, 2018 г.
4. Научна статия на английски език на тема: „Some Tendencies in the Regulation of Participation in Another Person`s Suicide in the Legislation of the EU Member States“, публикувана в сборник с доклади от IV Международна научна конференция „Current Issues in Law and beyond on EU Level“, УИ „Св. Климент Охридски“, 2019 г. и участие в конференцията.